

Szakál Gyöngyvér*:

Utat vágni a nem teljesítő kitettségek fogalmi zűrzavarában

A 2008-as pénzügyi válság nyomán számos intézkedés történt nem csak a felépült nem teljesítő kitettségállományok leépítése, hanem azok újbóli jövőbeni felépülésének megakadályozása érdekében is. Az intézkedések alkalmazása érdekében fontos annak pontos meghatározása, hogy a hitelintézeteknek mit szükséges nemteljesítésnek tekinteniük, illetve milyen szerződésmódosítások minősülnek átstrukturálásnak. A témának különös aktualitást ad a koronavírus-járvány és az ennek nyomán várható újabb válság, amely szükségszerűen újból ráirányítja majd a figyelmet a nem teljesítő kitettségek kezelésének kérdéskörére.

A 2008-as pénzügyi válság nyomán nemzetközi és hazai szinten is számos intézkedés történt nem csak a felépült nem teljesítő kitettségállományok leépítése, hanem azok újbóli jövőbeni felépülésének megakadályozása érdekében is. Az intézkedések alapja azonban minden esetben az, hogy pontosan definiálják a konkrét lépések által érintett kitettségek körét, azt, hogy különböző összefüggésben a hitelintézeteknek mit szükséges nemteljesítésnek tekinteniük, illetve milyen szerződésmódosítások minősülnek átstrukturálásnak.

A közvetlenül alkalmazandó EU szabályozást és az Európai Bankhatóság (EBH) által kiadott iránymutatások átültetését illetően a definíciók szintjén meglehetősen bonyolult a helyzetet. A témakörrel összefüggésben a prudenciális szabályozás keretében ugyanis tulajdonképpen nem csak kettő, hanem négy fogalommal (non—performing loan/exposure, default, forbearance, distressed restructuring) kell a jogalkalmazóknak tisztában lenniük. Erre ráépül még a számviteli alkalmazás szintje, az IFRS 9 szabályrendszere is és az a tény is, hogy a non-performing loan/exposure (NPL/NPE), valamint a defaulted kifejezés egyaránt nem teljesítő kitettségként, illetve a forbearance, valamint a distressed restructuring egyaránt átstrukturálásként honosodott meg a magyar szabályozásban, nyelvi szinten nem téve különbséget az eltérő tartalmú definíciók között.

Mivel a fenti fogalmakat eltérő szabályozási összefüggésben és eltérő tartalmat megjelenítve használjuk, fontos az egyes szabályozási témakörök keretében alkalmazott definíciók tisztázása és az egyes fogalmak között fennálló összefüggések megértése.

A hitelintézetek számára alapvetően a következők tekintetében szükséges vizsgálni a nemteljesítéssel és az átstrukturálással összefüggő fogalmi kereteket: szavatoló tőke és tőkekövetelmény számítás, portfólióminősítés, a nem teljesítő kitettségekre vonatkozó minimális veszteségfedezetre vonatkozó előírások, felügyeleti adatszolgáltatás, nyilvánosságra hozatal, valamint a számviteli szabályozás, azon belül is az IFRS 9 standard alkalmazása.

A prudenciális szabályozás keretei között a nemteljesítés (default) fogalom a Basel II szabályozással és az azt az európai szabályozási környezetbe átültető tőkekövetelmény számítási rendelettel (CRR) került egységes módon rögzítésre. Ennek keretében határozták meg elsőként a nemteljesítés azonosításának két legfontosabb szempontját, amely egyrészt kvantitatív feltételek bekövetkezéséhez (90 napot meghaladó késedelem fennállása, amennyiben a késedelmes rész jelentős), másrészt pedig kvalitatív szempontok („az adós nem valószínű, hogy fizet” feltételek) vizsgálatához köti a nemteljesítés megállapítását, továbbá a nemteljesítési esemény egyik lehetséges jelző tényezőjeként – annak további definiálása nélkül – a kényszerű átstrukturálást.

Bár a tőkekövetelmény számítás keretein belül használandó nemteljesítés fogalom már jó ideje része a szabályozásnak, a kapcsolódó részletelőírások megszületésére, illetve hatályba lépésére viszonylag sokat kellett várni. A késedelmes hitelkötelezettség lényegességi határértékről szóló 2017 őszén megjelent európai szabályozás végrehajtását megvalósító, a pénzügyi ágazaton kívüli befolyásoló részesedés figyelembevételéről és a késedelmes hitelkötelezettség lényegességi határértékéről szóló 44/2018. (XII. 5.) MNB rendelet (melynek kiadásával egyidejűleg egy, a felmerült kérdésekre reagáló MNB tájékoztató is megjelent) jelentős késedelemre vonatkozó előírásait 2020. január 1-jétől szükséges alkalmazni. E szabályozás keretein belül határozták meg azt, hogy a nemteljesítés megállapítás érdekében akkor szükséges jelentősnek tekinteni a késedelmes részt, ha az meghaladja a lakossági kitétségek esetében a 100 eurót, a nem lakossági kitétségek esetében pedig az 500 eurót, illetve, ha a késedelmes rész összege magasabb az intézmény ügyféllel szembeni mérleg szerinti bruttó követeléseinek összegének egy százalékánál.

A CRR szerinti nemteljesítés fogalom alkalmazásához kapcsolódóan egy európai szintű iránymutatás is született még 2016-ban, de annak átültetésére és alkalmazására viszonylag hosszú időt kaptak a felügyeleti hatóságok és az érintett intézmények. Bár a koronavírus-világjárvány kapcsán felmerült az EBH által kiadott iránymutatásban rögzített elvárásoknak való megfelelés esetleges elhalasztása, azt végül elvetették. Így az abban foglaltakkal összhangban kiadott, a tőkekövetelmény számítására sztenderd és IRB-módszert használó intézmények által egyaránt alkalmazandó, az 575/2013/EU rendelet 178. cikke szerinti nemteljesítés fogalom alkalmazásáról 13/2019. (VII. 2.) MNB ajánlást is az eredeti szándéknak megfelelően, 2021. január 1-jétől kell majd alkalmazni.

Szabályozási szinten az MNB rendeletet és tájékoztatót kiegészítő MNB ajánlással vált teljessé a CRR szerinti default fogalom értelmezése. Az ajánlás rögzíti a default fogalom alkalmazásával összefüggő vállalatirányítási kérdéseket, azon belül is az intézmények belső szabályozásával összefüggő felügyeleti elvárásokat. Emellett további részletszabályokat határoz meg a késedelmes napok számítását illetően, megerősíti azt, hogy a nemteljesítés tekintetében a késedelmes napok száma nem emelhető 180 napra, meghatározza, hogy mi tekinthető technikai default-helyzetnek, továbbá, hogy miként kezelendők a faktoring és vásárolt követelések. Az MNB ajánlás szerint elvárás, hogy az érintett intézmények naponta állapítsák meg a késedelmes napokat, azt, hogy a hitelkötelezettség-teljesítési késedelem jelentősnek minősül-e, és ezek alapján a default-esemény bekövetkezését.

Az MNB ajánlás támpontot nyújt abban is, hogy a CRR-ben meghatározott, az „adós nem valószínű, hogy fizet” feltétel értékelése keretében az egyes nemteljesítési eseményt jelző tényezőket (például a megnövekedett hitelkockázatra tekintettel történő értékvesztés elszámolása, a kötelezettség lényeges, hitelhez kapcsolódó gazdasági veszteséggel történő eladása, kényszerű átstrukturálás, felszámolási eljáráshoz hasonló intézkedések alkalmazása) miként szükséges kezelni. Kimondták, hogy az intézmények default-esemény bekövetkezését jelző tényezőként a CRR-ben nevesített tényezőkön kívül más tényezőket is meghatározhatnak. S azt is, hogy a CRR 178. cikk (1) bekezdés a) pontjában meghatározott feltételek esetében elvárás a legalább negyedévente történő értékelés és az érintett kitétségek defaulted kategóriába történő átsorolása.

Az MNB ajánlás foglalkozik a lakossággal szembeni kitétségek kezelésének speciális vonatkozásaival, továbbá a nemteljesítés fogalom következetes és külső adatokban történő alkalmazásának kérdéskörével is.

A nem teljesítő kitétség és átstrukturált követelés definiálásával kapcsolatban egy másik fontos lépés – a nem teljesítő kitétség állományokkal kapcsolatos növekvő aggodalmak okán – azok fogalmának a kötelező európai felügyeleti adatszolgáltatás (FINREP) keretében történő meghatározása és a vonatkozó

adatszolgáltatások elrendelése volt 2014-ben. Az NPL és átstrukturálás fogalmak tekintetében itt rögzített feltételek ismerete azért bír különös jelentőséggel, mert a tőkekövetelmény-számítás szabályozásán kívül gyakorlatilag minden más prudenciális témakört tekintve e fogalmak jelentik az NPL állományok kezelésével összefüggő további nemzetközi és hazai rendelkezések, illetve elvárások kiindulópontját (például a kitétségek minősítésének szempontjait meghatározó 39/2016. (X. 11.) MNB rendelet, a nem teljesítő kitétségekkel összefüggő nyilvánosságra hozatali előírások teljesítése, azon intézmények körének meghatározása, amelyek esetében elvárás NPL stratégia készítés, a minimális veszteségfedezet szükséglet meghatározása).

A FINREP által egységesített nem teljesítő kitétségfogalom szerint minden olyan kitétséget nem teljesítőnek szükséges tekinteni, amely 90 napon túli késedelmet mutat és a késedelmes rész jelentős. Emellett a CRR szerint defaulted kitétségnek minősül, amely az alkalmazott számviteli szabályok szerint értékvesztett és amely esetében az adós pénzügyi helyzetének vizsgálata alapján feltételezhető, hogy a fedezetek realizálása nélkül az adós nem lesz képes az ügyletből származó kötelezettségeinek összegét teljes egészében visszafizetni. Utóbbi független attól, hogy a követelés késedelmes-e, illetve, hogy a késedelem milyen régóta áll fenn.

Az NPL fogalom alkalmazását illetően eltérés, hogy a CRR-el szemben részletesen rögzítettek annak feltételei, hogy mikor lehet egy kitétséget újból teljesítőnek tekinteni. Azt is kimondták, hogy az ügyletszintű minősítés alkalmazásakor, ha az adott ügyféllel szembeni, 90 napon túli késedelemben lévő, mérlegben kimutatott követeléseinek bruttó értéke meghaladja az adott ügyféllel szembeni összes, mérlegben kimutatott követelése bruttó értékének 20 %-át, akkor az adott ügyféllel szembeni valamennyi kitétséget nemteljesítőnek kell tekinteni. Az NPL besorolás esetén a szabályozás nem rendelkezik a technikai késedelemről, így a CRR szerinti default fogalommal ellentétben kifejezetten felmentést sem ad az NPL minősítés alól ezekben az esetekben.

Az európai szintű, egységes felügyeleti adatszolgáltatást előíró 680/2014/EU bizottsági végrehajtási rendelet V. számú melléklete kihirdetésének legnagyobb jelentősége azonban mégsem az NPL fogalom fentiek szerinti rögzítése volt. Inkább az, hogy elsőként adott egységes európai szintű szabályozást az átstrukturálás fogalmának értelmezését illetően. Az intézmények átstrukturált követeléseként kötelesek kezelni a kötelezett rendelkezésére bocsátott, engedményt tartalmazó követelést, ha az engedményt olyan kötelezettnek nyújtották, akinek a pénzügyi kötelezettségei teljesítésével pénzügyi nehézségei vannak vagy várhatóan lesznek.

Engedménynek kell tekinteni a szerződés korábbi feltételeinek minden olyan módosítását, amelyet az intézmény nem biztosított volna, ha a kötelezettnek nincsenek pénzügyi nehézségei. Elvárás, hogy a korábbi és a módosított kondíciók közötti eltérések a kötelezett javát szolgálják, vagy a módosított feltételek kedvezőbbek, mint azok, amelyeket az intézmény más, hasonló kockázati sajátosságokkal rendelkező ügyfele részére biztosítana. Az átstrukturálásra vonatkozó szabályok pontos és egységes meghatározása azért fontos, mert az átstrukturálással a bankok adott esetben kikerülhetnek a nemteljesítés esetére előírt szigorú szabályokat. Az adós tartozásainak az átütemezésével ugyanis nem következik be a nemteljesítés, ugyanakkor az átstrukturálás szükségességének a ténye maga is jelezheti, hogy egy problémás kitétségről van szó.

A bevezetéskor az adatszolgáltatás keretében meghatározott feltételek többsége a magyarországi intézmények számára tulajdonképpen ismerősen csenghetett. A korábban hatályos számviteli kormányrendelet ugyanis nagyon hasonló módon értelmezte az átstrukturálást. Annyiban azonban mégis újdonságot jelentett, hogy az új szabályok szerint lehetővé vált, hogy egy egyszer átstrukturáltnak

minősített követelést ne kelljen az idők végezetéig annak tekinteni. Bizonyos, előre meghatározott feltételek fennállása esetén lehetőség van az átstrukturált követelés kategóriából a nem átstrukturált követelés kategóriába történő visszasorolásra. Összesen ugyanakkor legalább három évnek kell eltelnie ahhoz, hogy egy nem teljesítő átstrukturált követelést újból teljesítő nem átstrukturált követelésként lehessen nyilvántartani.

Visszakanyarodva a CRR szerinti default fogalom alkalmazásához, a 13/2019. (VII. 2.) MNB ajánlás is a fentiek szerinti átstrukturálás fogalom használatát várja el. Az átstrukturálást viszont csak abban az esetben tekinti default-esemény jelző tényezőnek, amennyiben ez előreláthatóan ahhoz vezet, hogy a pénzügyi kötelezettség a tőke, a kamat vagy adott esetben a díjak jelentős részének elengedéséből vagy azok halasztásából adódóan az 1 %-ot vagy az intézmény által ennél alacsonyabb szinten megállapított küszöbértéket meghaladóan csökken.

A nem teljesítő kitétség fogalmának értelmezését illetően fontos kitérni a számviteli szabályozással való kapcsolódási pontokra is. Bár az értékvesztés elszámolása a CRR szerinti default és az NPL fogalom tekintetében is az adott kategóriába történő sorolást indokló tényező, az IFRS 9 standard alkalmazására való átállás kapcsán a gyakorlati alkalmazást illetően számos kérdés merült fel.

Az esetek jelentős részében a defaulted/NPL és a Stage 3 kategóriába sorolt kitétségek köre megegyezik, hiszen az előírásokat, illetve az elvárásokat úgy fogalmazták meg, hogy a Stage 3 kategóriába sorolt kitétségeket a prudenciális szabályozás keretében automatikusan nem teljesítőnek szükséges tekinteni. Eltérés azonban nem kizárt, tekintettel egyrészt az értékelések időbeni elcsúszására, másrészt arra, hogy a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok előírása szerint nem szükséges egy ügyfél összes követelését nemteljesítőnek tekinteni, amennyiben egy követelés azzá válik. Adott esetben az is előfordulhat – sőt, ha egyéb szempontok alapján az indokolt, akkor el is várt –, hogy valamely Stage 2 kategóriában nyilvántartott követelést a prudenciális előírások alkalmazásakor az intézmény nem teljesítőnek minősítsen.

Bár az eurózónában az elmúlt időszakban a 2013-as csúcsról jelentősen csökkentek a nem teljesítő állományok és az NPL ráták, a nemteljesítés és átstrukturálás fogalmak értelmezése a koronavírus világvilágjárvány kapcsán ismét előtérbe került. Ahogy azt az EBH a 2020. március 25-én megjelentetett közleményében is kifejtette, a kockázati mutatók következetessége és összehasonlíthatósága előfeltétele annak, hogy a bankok, a felügyeltek és a szélesebb közvélemény figyelemmel tudja követni a jelenlegi válság hatásait.

Fontos emellett, hogy az időbeni összehasonlíthatóság érdekében a fogalmi kereteket ne változtassák meg. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor a vonatkozó szabályozók adta rugalmasság lehetőségét kihasználva következetesen kezeljék a nemteljesítés és az átstrukturálás tekintetében azokat a gazdasági támogató és könnyítő intézkedéseket, amelyeket a COVID-19 járvány globális kiterjedésére tekintettel az európai kormányok a vírus további terjedésének megakadályozására és a járvány által az embereket háztartásokat és vállalkozásokat érintő gazdasági következmények kezelése érdekében vezettek be.

Ebben az összefüggésben a magyarországi intézmények szempontjából elsősorban a 2020. március 18-án kihirdetett általános fizetési moratórium prudenciális és számviteli szempontú kezelésének van jelentősége. Tekintettel arra, hogy a kormányrendeleti formában elrendelt fizetési moratórium megfelel az EBH által 2020. április 2-án közzétett iránymutatásában meghatározott, a fizetési moratóriumok tekintetében rögzített elvárásoknak, a magyarországi szabályozási keretek között is alkalmazhatók a fizetési moratórium által érintett kitétségeket illetően európai szinten rögzített kezelési módok. Ezek közül az alábbiak emelendők ki.

Önmagában a fizetési moratórium miatti törlesztési elmaradásokra tekintettel nem indokolt a default-esemény bekövetkezésének automatikus megállapítása. Az intézményeknek a moratórium alkalmazásából eredő, módosított törlesztési ütemezés alapján kell számítaniuk a késedelmes napokat. A késedelmes napok számításának felfüggesztése azonban nem érinti a CRR előírásait alkalmazó intézmények azon kötelezettségét, hogy a módosított fizetési határidők figyelembevételével, de továbbra is vizsgálják az érintett kitettségek defaulted kitettségként történő besorolásának más, a CRR 178. cikk (1) bekezdés a) pontjában meghatározott („unlikely to pay”) feltételek bekövetkezése miatti szükségességét.

2020 második felétől kezdődően ezért a hazai bankok számára kiemelten fontos feladat lesz, hogy a törlesztési késedelemre vonatkozó információk hiányában is képesek legyenek azonosítani azokat az ügyfeleket, amelyek esetében valószínűsíthető, hogy a törlesztési moratórium lejártát követően nem lesznek képesek a hitelek visszafizetésére.

Nem indokolt továbbá az, hogy az érintett intézmények automatikusan átstrukturálásnak tekintsék a fizetési moratórium miatti eredeti szerződési feltételekben bekövetkező változásokat, ha az adott követelések a fizetési moratórium kihirdetésének időpontjában egyébként nem voltak átstrukturált követelésként nyilvántartva. Minden esetben egyedi vizsgálat alapján szükséges az intézményeknek döntést hozniuk az átstrukturált követelésként történő besorolásról.

Végül, de nem utolsó sorban az IFRS 9 standard alkalmazását tekintve a fizetési moratórium önmagában nem jelzése a hitelkockázat jelentős növekedésének. Nem járhat együtt a kitettségek automatikus módon élettartami várható hitelezési veszteségre tekintettel történő értékvesztés képzést szükségessé tevő kategóriába (Stage 2) történő átsorolásával. A hitelkockázat jelentős növekedését is minden esetben egyedileg szükséges értékelni az egyes kitettségek vonatkozásában.

A fentieket a hazai bankok és hitelintézeti fióktelepek számára az MNB az IFRS 9 standard alkalmazásában a makrogazdasági információk felhasználásáról és a hitelkockázat jelentős növekedését jelző tényezőkről szóló vezetői körlevelének [2020. július 27-i módosítása keretében is megerősítette](#)¹.

* A szerző a Magyar Nemzeti Bank vezető szabályozási szakértője

„Szerkesztett formában megjelent a tozsdeforum.hu oldalon 2020. szeptember 4-én.”